

УДК 581.522.4

Ст. наук. співроб. О.О. Єфремова;
ст. наук. співроб. П.С. Олексюк; ст. наук. співроб. Г.М. Павлюк;
наук. співроб. І.Г. Мелешко; наук. співроб. Т.В. Ган – Ботанічний сад УкрДЛТУ

ІНТРОДУКЦІЯ *PULSATILLA* З МЕТОЮ ВИКОРИСТАННЯ В ОЗЕЛЕНЕННІ

Представлені деякі результати інтродукції рідкісних видів України *Pulsatilla grandis* Wend., *Pulsatilla latifolia* Rupr. в умовах Львова. Скорочення ареалів розповсюдження в природі створює необхідність вивчення біологічних особливостей розвитку в культурі, способів їх розмноження. Подані види з успіхом можуть бути використані в зеленому будівництві.

*O.O. Yefremova, P.S. Oleksuk, G.M. Pavluk,
I.G. Meleshko, T.V. Han – Botanical garden of USUFWT*

Introduction *Pulsatilla* with the purpose of use in gardening

This some result of introduction rare specials *Pulsatilla grandis* Wend., *Pulsatilla latifolia* Rupr. in Lviv conditions. Less aerial are found and lows natural compensation and growth. Given specials are recommended for use in greening.

Джерелом величезного різноманіття декоративних видів є родина жовтецевих, *Ranunculaceae*. Об'єктами наших досліджень були малодосліджені види роду *Pulsatilla*, а саме: *P. grandis* Wend. (сон великий) та *P. latifolia* Rupr. (сон широколистий), які зростають у рівнинній частині Західного регіону України. Сон великий – рідкісний середньоєвропейський вид, занесений до Червоної книги України. Сон широколистий – євросибірський голоценовий релікт з диз'юктивним ареалом поширення.

Надзвичайна декоративність обох видів сну у всіх фазах вегетації дає змогу використовувати їх в асортименті рослин для кам'янистих гірок, рокаріїв, міксбордерів, бордюрів. Враховуючи рідкісність снів у природі, постає питання забезпечення посадковим матеріалом. Єдиний спосіб поновлення і розмноження цих видів – насіннєвий. Насіння обох видів рослин не має періоду спокою і здатне проростати відразу ж після дозрівання, за середньодобової температури – 18-23 °С. Свіжозібране насіння характеризується високою схожістю та енергією проростання. Проте, необхідно відзначити, що показники схожості та енергії проростання у відкритому та закритому ґрунті істотно відрізняються від аналогічних показників, які ми отримали в лабораторних умовах (табл.).

**Табл. Проростання насіння дослідних видів у лабораторних
та польових умовах, у %**

Вид	У лабораторних умовах				У польових умовах	
	на дистильованій воді		в ґрунті			
	схожість	енергія проростання	схожість	енергія проростання	схожість	енергія проростання
<i>Pulsatilla grandis</i>	93.2	66.8	56.6	50.1	47.0	42.6
<i>Pulsatilla latifolia</i>	83.7	64.7	74.0	61.2	63.5	55.4

Проаналізувавши динаміку схожості посівного матеріалу встановили, що якість зібраного насіння залежить від терміну його зберігання: у сну великого протягом 4-х місяців вона не змінюється, а на 5-му місяці насіння починає втрачати схожість; у сну широколистого вже через місяць зберігання схожість падає до 5 %.

Отже, враховуючи швидку втрату схожості, для розмноження необхідно використовувати свіжозібране насіння. Сходи у сну широколистого з'являються на 12-й день, а сну великого – на 14-й день. Тип проростання – надземний. У перший рік вегетації онтогенетичний розвиток завершується віргінільною стадією. На 2-й рік рослини цвітуть і плодоносять. У природі процес онтогенетичного формування розтягнутий до 4-х років. Тривалість життя досліджуваних видів сну в культурі 10-12 років. На 8-9 році відмічено зниження декоративності, що зумовлено зменшенням кількості квітконосів.

Аналіз річного циклу розвитку дає змогу зарахувати дані види за феноритмотипом до рослин, які вегетують повний вегетаційний період, не втрачаючи своєї декоративності завдяки орнаментарності листя. Весняне відростання у них починається при переході середньодобової температури вище 0 °C (кінець березня – початок квітня). Закінчується вегетація з настанням осінніх заморозків. За строками весняного відростання ці види необхідно віднести до групи ранніх. За періодом цвітіння – до групи весняних рослин. Зацвітання дослідних видів зумовлено осіннім формуванням бруньок поновлення, а весняний температурний режим визначає час цвітіння. Дані види в умовах культури проходять повний річний цикл розвитку. Строки початку вегетації, цвітіння, зав'язування плодів та їх дозрівання залежать від температурного режиму і погодних умов. За тривалістю вегетації сні належать до групи триваловегетуючих рослин з періодом вегетації коло 150 днів.

Результати досліджень інтродукції сну великого та сну широколистого такі:

- за тривалістю вегетації дані види належать до групи триваловегетуючих;
- в умовах культури рослини регулярно цвітуть і плодоносять;
- єдиний спосіб поновлення – насінневий;
- насіння не має періоду спокою;
- свіжозібране насіння характеризується високою схожістю та енергією проростання;
- схожість насіння залежить від строків його зберігання: у сну великого – 4 місяці, сну широколистого – тільки 1 місяць;
- описані види можна використовувати в озелененні.

Література

1. **Методика** фенологических наблюдений в Ботанических садах СССР. – М.: Наука, 1975.
2. **Вайнагий И.В.** Семенная продуктивность и всхожесть семян некоторых высокогорных растений Карпат// Бот. журн. – 1974, т. 59, № 10. – С. 1439-1451.
3. **Gajewski W.** Elementy flory Podola. – Warszawa, 1937. – 96 s.
4. **Motyka J.** Rozmieszczenie i ekologia roslin nacyiniowych na polnocnej krawedzi Zachodniego Podola. – Lublin.